

Ψ

**МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ**

**РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ
СВІДОМОСТІ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ
ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ У
ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОДИ**

**DEVELOPMENT OF NATIONAL AWARENESS
AND NATIONAL IDENTITY IN TIME OF WAR
AND POST-WAR PERIOD**

Рівне

29-30 листопада 2023 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Рівненський державний гуманітарний університет
Психолого-природничий факультет

**РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ТА
НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ У
ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОДИ:**

збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції

**DEVELOPMENT OF NATIONAL AWARENESS AND NATIONAL
IDENTITY IN TIME OF WAR AND POST-WAR PERIOD:**

collection of papers presented
at the International Scientific and Practical Conference

(29-30 листопада 2023 р, м. Рівне)

УДК 159.9+ 316.6

Розвиток національної свідомості та національної ідентичності особистості у воєнний та повоєнний періоди : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (29-30 листопада 2023 р м. Рівне). Упоряд. Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова. Рівне , 2023. 176 с .

Рекомендовано до друку Вченою радою Рівненського державного
гуманітарного університету

(протокол № 12 від 5.12.2023 р.)

Матеріали надруковані в авторській редакції. Редакційна колегія може не поділяти поглядів авторів. Відповідальність за зміст матеріалів, точність наведених фактів, цитат, посилань на джерела, достовірність іншої інформації та за додержання норм авторського права несуть автори.

На підставі аналізу зазначеного вище та сучасної практики діяльності закладів вищої медичної освіти нами з'ясовано сутнісні ознаки та характеристики організаційно-педагогічних умов, що забезпечать ефективність психологічної підготовки майбутнього стоматолога у цих закладах. Отже, такими організаційно-педагогічними умовами є: налагодження конкретно визначеної і вибудованої співпраці кожного зі здобувачів вищої медичної освіти за фахом «Стоматологія» з майбутніми потенційними роботодавцями; побудова освітнього процесу на конструюванні й упровадженні реальної суб'єкт-суб'єктної взаємодії і співпраці усіх його учасників, метою яких є ефективне формування психологічної готовності майбутніх стоматологів до професійної діяльності (основою і наслідком такого процесу має стати ефективне формування їхніх професійних компетентностей); підвищення якості професійної підготовки майбутніх стоматологів за рахунок упровадження сучасних освітніх інноваційних технологій та ІКТ, що в сукупності забезпечує ефективне формування їхньої готовності до майбутньої професійної діяльності.

Відтак, процес формування цього феномену є цілісним й багатоаспектним особистісним утворенням, що забезпечує високий рівень професійної діяльності й охоплює професійно-психологічні погляди і переконання, професійну спрямованість психічних процесів, професійні знання, вміння долати труднощі, оцінювати наслідки своєї праці, професійно розвиватися і самоудосконалюватися. Крім цього, ми дійшли висновку, що психологічна готовність майбутнього стоматолога до професійної діяльності включає в себе засвоєні ним професійні знання, вміння і навички, а також сформовані певні особистісні риси, що забезпечують успішний професійний саморозвиток.

Такими чином, готовність майбутнього стоматолога до професійної діяльності розглядається нами як результат професійно-педагогічної підготовки, так і умовою успішної майбутньої професійної діяльності. Отже, основними характеристиками такої готовності можна визначити такі: динамічність, стійкість, цілісність свідомості і діяльності майбутнього стоматолога; система професійних знань, умінь і навичок; позитивне ставлення та стійкий інтерес до обраної професії; розуміння професійних цінностей, морально-етичних норм та професійна відповідальність; сформованість комунікативних умінь і навичок та професійної культури.

*Литвиненко Світлана Анатоліївна,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри практичної психології і психотерапії
Рівненський державний гуманітарний університет,
м. Рівне, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-7736-2152>.*

*Ямницький Вадим Маркович
доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри практичної психології і психотерапії
Рівненський державний гуманітарний університет,
м. Рівне, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-1741-1303>*

ЕТАПИ ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ ДОПОМАГАЮЧИХ ПРАКТИКІВ У СИСТЕМІ НЕФОРМАЛЬНОЇ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ: ДОСВІД СИМВОЛДРАМИ

Соціальна значущість праці практичного психолога, розширення сфер його діяльності та масштабу професійних завдань у сучасних надскладних умовах становлення нашої

держави висувають низку вимог до якості та особливостей професійної підготовки фахівців. Вивчення наукових джерел засвідчує, що більшість досліджень присвячено підготовці майбутніх фахівців (В. Бондар, О. Бурак, В. Панок та ін.) і недостатньо висвітлюють особливості професійного розвитку допомагаючих практиків після завершення формального навчання [1; 2; 3]. Водночас загальновідомо, що значні зміни у багатьох аспектах професійної діяльності психологів відбуваються з досвідом практики.

Метою статті виступило здійснення аналізу етапів професійно-особистісного розвитку допомагаючих практиків у методі символдрами (кататимно-імагінативної психотерапії) з погляду емпірично обґрунтованої моделі розвитку консультанта/психотерапевта, розробленої у сучасних зарубіжних дослідженнях.

Виклад основного матеріалу дослідження. В останні десятиліття сучасна вітчизняна психологічна теорія і практика підготовки та професійного розвитку психологів-консультантів та психотерапевтів збагатилася новими ідеями і підходами, узагальненими у зарубіжних дослідженнях. Психотерапевтична освіта зарубіжних країн представлена освітніми моделями, які популяризують додаткове навчання за програмами вільної, неперервної освіти, що забезпечують можливості для супроводу постійного професійно-особистісного розвитку фахівців. За результатами досліджень (D. Orlinsky, J. Botermans, M. Rønnestad, T. Skovholt та ін.) було обґрунтовано 6-етапну модель розвитку допомагаючих практиків, що охоплює такі етапи: непрофесійний помічник; студент-початківець (учень); досвідчений студент («стажер»); фахівець-початківець («юніор»); досвідчений професіонал («майстер»); старший професіонал («наставник», «сеньор») [3; 4; 5]. Виокремлені етапи виразно представлені у ході професійно-особистісного становлення і розвитку консультантів та психотерапевтів у системі неформальної післядипломної освіти за методом символдрами (кататимно-імагінативної психотерапії).

Кататимно-імагінативна психотерапія (символдрама) – сучасний напрям психодинамічної, глибинно орієнтованої психотерапії, у якому використовується робота з уявою («сновидіннями наяву»). Появі методу як самостійного напрямку сучасної психотерапії передувала тривала клінічна та дослідницька робота німецького психотерапевта, доктора медицини, професора Ханскарла Льюїнера. Метафорично символдраму називають «психоаналізом за допомогою образів», що відображає сутність методу з використанням кататимних імагінацій (у формі супроводжуваного сновидіння наяву), які завдяки своїм образним, афективним та символічним якостям виступають своєрідним спонуканням для виникнення «декорацій» на уявній образній сцені. Засновником методу також було створено ефективну дидактичну систему підготовки фахівців, апробовану тривалим досвідом її реалізації у європейських країнах [3].

Підготовка фахівців за методом кататимно-імагінативної психотерапії у вітчизняному просторі здійснюється у межах діяльності Інституту розвитку символдрами та глибинної психотерапії (ІРСГП), що забезпечує організацію навчання та сертифікацію фахівців у згаданому напрямі у регіональних осередках. Успішне завершення ступеневого навчання, що охоплює теоретико-методичну підготовку, оволодіння концептуальними та інструментальними засадами методу та психіатричну пропедевтику, власний досвід психотерапії, самостійну психотерапевтичну практику під наглядом супервізора, участь у роботі супервізійних груп, а також проходження підсумкового колоквиуму у формі захисту дипломної роботи (іспиту) є підставою для отримання сертифікату психотерапевта за методом символдрами ІРСГП та включення до Реєстру психотерапевтів з отриманням сертифікату УСП.

Професійно-особистісний розвиток сучасних допомагаючих практиків у методі обумовлений, з одного боку, потребами їх якісної підготовки, оптимізацією навчальних програм і супервізійного супроводу, а з іншого – зниженням ризиків вигорання, розчарування та негативних сценаріїв у роботі з клієнтами. До участі у програмах

підготовки психотерапевтів та консультантів долучаються здобувачі вищої освіти за психологічними та медичними напрямками, а також практичні психологи та фахівці, що працюють у сфері соціальної роботи та реабілітації. Згідно емпірично обґрунтованої моделі розвитку допомагаючих практиків, обґрунтованої у сучасних зарубіжних дослідженнях (М. Rønnestad, Т. Skovholt та ін.) професійного-особистісне становлення і розвиток консультантів та психотерапевтів у методі символдрами (кататимно-імагінативної терапії) передбачає проходження етапів: непрофесійного помічника, студента-початківця, досвідченого студента, фахівця-початківця, досвідченого професіонала, старшого професіонала [4; 5]. Зазначені етапи характеризуються особливостями формування професійної компетентності та освоєння професійної позиції.

Висновки. Отже, у загальному вигляді професійно-особистісне становлення і розвиток допомагаючих практиків є безперервним процесом упродовж життя, що відбувається як рух від доконцептуального способу через професійно-особистісну ідентифікацію фахівців з певними теоретичними підходами до формування професійної діяльності, заснованої на набутій компетентності та власному досвіді. Водночас трансформаційні зміни можуть відбуватися як повторювані цикли, у міру актуалізації певних тем, появи нових запитів і труднощів, а процес розвитку професіонала набувати нерівномірного характеру. Вагомими чинниками професійно-особистісного розвитку допомагаючих практиків постають: робота з клієнтами, практика супервізії та особиста психотерапія. Перспективу подальших досліджень убачаємо у розробці теоретико-методичних засад і програм підготовки фахівців з урахуванням досвіду зарубіжних та вітчизняних досліджень і сучасних потреб практики.

Список використаних джерел

1. Бурак О. С. Концепція холістичної освіти у процесі формуванні цілісної особистості постмодерну. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2015, № 3. С.52-56.
2. Панок В. Г. Практична психологія. Теоретико-методологічні засади розвитку : моногр. Чернівці : Технодрук, 2010. 486 с.
3. Ульман Г. Вступ до кататимно-імагінативної психотерапії. Жовква : Місіонер, 2020. 140 с.
4. Orlinsky D. E., Botermans J-F. & Rønnestad M. H. Towards an empirically-grounded model of psychotherapy training: Five thousand therapists rate influences on their development. *Australian Psychologist*, 36, p. 139–148.
5. Rønnestad M. H.; Skovholt T. M. Learning arenas for professional development: Retrospective accounts of senior psychotherapists, *Professional Psychology: Research and Practice*, 32, p.181–187.

Derpoliuk Elena Features of psychological correctional work with women using meditation tools in a remote setting.....	45
Доній Вікторія Сергіївна Прояви національної ідентичності українців у сучасному культурному просторі	48
Зубкевич Юлія Володимирівна, Широких Анастасія Олегівна Військова агресія як каталізатор національної свідомості українського суспільства	51
Ільчук Сергій Соціальна ексклюзія як виклик повоєнної України	52
Іщенко О.В. Соціально-психологічні особливості психологічного клімату в організації у кризовий період.....	55
Кікінежді Оксана Михайлівна, Василькевич Ярослава Зіновіївна Розвиток національної ідентичності сучасної молоді: егалітарний вимір	57
Кожем'яка Юлія Миколаївна, Чередниченко Тетяна Володимирівна Військова агресія як каталізатор національної свідомості українського	60
Компанієць Ольга Самооцінка старшокласника як передумова виникнення конфліктної взаємодії з ровесниками.....	62
Краля Катерина Миколаївна Джерела самоефективності особистості.....	65
Красовська Інна Василівна, Парфанович Іванна Іванівна Вплив командних активностей на продуктивність діяльності організації.....	67
Кулакова Лариса Миколаївна Збереження репресованими українцями етнічної ідентичності в умовах заслання.....	70
Кулаков Руслан Станіславович Національна самосвідомість особистості: теоретичні аспекти формування.....	73
Кулеша Наталія Петрівна Психологічні особливості психічного здоров'я внутрішньо переміщених осіб під час війни.....	75
Кутішевська Дарина Психологічні особливості самореалізації жінок зрілого віку....	78
Лазаренко Інеса Станіславівна, Рибак Тетяна Миколаївна Актуальність надання первинної психологічної допомоги викладачам та студентам у надзвичайних ситуаціях.....	80
Левко Олександр Олегович Формування психологічної готовності майбутніх стоматологів до професійної діяльності в умовах сьогодення	83
Литвиненко Світлана Анатоліївна, Ямницький Вадим Маркович Етапи професійно-особистісного розвитку сучасних допомагаючи практиків у системі неформальної післядипломної освіти: досвід символдрами.....	85

Розвиток національної свідомості та національної ідентичності особистості у поствоєнний період

Луцик Галина Олександрівна Розвиток соціальної відповідальності майбутніх психологів під час формування готовності до професійної діяльності у воєнний період.....	87
Луцюк Тетяна Іванівна Екзистенційна криза в умовах війни : причини та наслідки..	89
Мельничук Ірина Психологічний розвиток і корекція резильєнтності особистості у воєнний період.....	92
Мешко Олександр Іванович, Павловський Тарас Анатолійович Особливості розвитку професійної стресостійкості працівників сфери надання послуг	94
Момот Марина Анатоліївна Вплив психотравмуючих ситуацій на людей похилого віку.....	97
Ніколайчук Галина Іванівна, Демчук Олена Олександрівна Формування української ідентичності в умовах сучасних викликів.....	100
Опанасюк Ірина Василівна Роль кольору в осмисленні підлітками власного емоційного контексту та його змін під впливом психотравмуючих обставин.....	103
Охріменко Наталія Павлівна Рівні патріотичної вихованості дітей 6-7 років засобами художнього краєзнавства.....	105
Павелків Віталій Романович Психологічні особливості розвитку національної свідомості та ідентичності студентської молоді у воєнний період.....	108
Паламарчук Володимир Богданович Психологічні детермінанти формування професійного мислення у майбутніх маркетологов.....	111
Паламарчук Владислав Володимирович Розвиток комунікативної компетентності майбутніх фахівців сфери бізнесу.....	114
Панащук Ігор Миколайович Відповідальність як професійно-особистісна якість майбутнього педагога.....	116
Панченко Оксана Петрівна Рівні патріотичної вихованості дітей 6-7 років засобами художнього краєзнавства.....	118
Панченко Оксана Петрівна Загальнотеоретичний аспект діяльності бізнес-психологів в умовах воєнного стану	121
Полякова Світлана Василівна, Розумний Сергій Михайлович Екстралінгвістичні засоби розкритті психологічного стану людини в умовах сучасної війни.....	123
Радул Ірина Геннадіївна Військовий стрес у дітей.....	126
Радул Сергій Григорович Effect of job related and personal stressors on the pilots.....	128

Розвиток національної свідомості та національної ідентичності особистості у поствоєнний період

Рейко Анастасія Василівна, Орап Марина Олегівна Емоційний інтелект менеджера: ключова компетентність для росту конкурентоспроможності бізнесу у воєнний час.....	131
Савелюк Наталія Михайлівна Асоціативний експеримент у дослідженні семантичних полів вербального стимулу «Україна»	135
Созонюк Ольга Степанівна Психологічний стан і національна ідентичність дітей внутрішньо переміщених осіб: сучасні виклики	137
Сидоркевич Дмитро Йосипович Психологічні умови формування професійної компетентності майбутніх фізичних реабілітологів до фахової діяльності у воєнний та повоєнний періоди.....	140
Халік Олена Олександрівна Розвиток самоосвітньої професійної компетентності випускників педагогічного ЗВО як умова ефективності відбудовчих процесів у воєнний та повоєнний періоди.....	142
Хаустова Тетяна Миколаївна Соціально-психологічні особливості життєстійкості внутрішньо-переміщених осіб.....	145
Чмут Яна, Широких Анастасія Олегівна Роль засобів масової інформації у формуванні масової свідомості громадян	147
Шевчук Анна Іванівна, Широких Анастасія Олегівна Особливості вияву підвищеної тривожності у підлітків.....	151
Шумик Любов Ростиславівна Детермінанти формування національної самосвідомості.....	153
Щирук Ірина Анатоліївна Психологічні особливості терапії осіб постраждалих на ПТСР: аксіом-особистісний підхід	157
Юрчук Олексій Іванович Основні принципи розвитку національної свідомості у дошкільному віці.....	159
Юрчук Олена Сергіївна Психологічні основи розвитку резильєнтності особистості в умовах війни.....	161
Янкавс Юрій Андрісович Психологічні умови формування комунікативної компетенції майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки	163
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	166